

FRONTSØSTEREN GRETE KOM ALDRI TILBAKE

Grete ble født i Skien 1. september 1918. Faren var den eneste i sin familie som var blitt sjømann. Han hadde seilt på seilskip, men bragte det til slutt så langt som til å bli kaptein på eget dampskip. Moren var 12 år yngre enn sin mann. Hun var lærerutdannet, og arbeidet som guvernante. Da de giftet seg, sluttet han å seile, og gikk inn i sin fars forretning. Da Grete, deres førstefødte ble født, bodde de i Skiens mest tradisjonsrike strøk: Snipetorp. Denne bydelen har overlevd to bybranner. Bybrannene pleide å komme hvert hundreår til det ble murtvang etter brannen i 1886. Tre år senere fikk de en ny datter. Like etter flyttet de til en stor bondegård, praktisk talt i byens sentrum. I januar 1925 fikk de en sønn de kalte Emil. Etter folkeskolen gikk Grete middelskolen. Da hun var ferdig med den, gikk hun Skrubben husmorskole i Kragerø. Det var et par kvinnelige apotekere i familien, og Grete begynte å arbeide på Bien apotek da skolegangen var over i 1936. Ellers var hun ivrig til å lære språk. På skolen hadde hun lært tysk og engelsk. Hun lærte i tillegg fransk.

Faren hadde meldt seg inn i Nasjonal Samling omtrent da det ble stiftet i 1933. Ikke lenge etter meldte Grete seg inn. Etter hvert fulgte søsknene etter. Grete var en livlig jente som likte å være med der det skjedde noe. Det var Arbeidstjeneste leir i Eidanger allerede i 1938. Der var hun med med liv og sjel.

Da invasjonen kom i april 1940, var den forsåvidt ventet. Grete og hennes venner hadde oppfattet at Norge ikke verget sin nøytralitet under Altmarkaffæren i Jøssingfjord i februar 1940. Det var ikke så urimelig at tyskerne måtte sikre utskipningshavn for den svenske jernmalmen. Selv overlege Scharffenberg innså at den tyske invasjonen var rettmessig, og et resultat av de norske myndigheters forsvars- og utenrikspolitikk.

Broren meldte seg til Østfronten allerede i november 1941, da manglet han to måneder på 17 år. En grunn var kan hende at ikke alle skolekamerater var like hyggelige. Å terrorisere medlemmer av Nasjonal Samling og deres familier ble ansett som en patriotisk plikt fra 1940-årene. Blant annet kastet noen skolekamerater Emil opp i en søppelbeholder og satte seg på lokket. Slik demonstrasjon av at flertallet hadde rett ble det forlangt at de som ble utsatt for den skulle være takknemlige for. Det er blitt oppfattet og behandlet som forbrytersk og straffbart å reagere negativt. Det som fikk Emil til å melde seg var likevel budskapet om at en av hans gode venner var falt. Nå var det hans ansvar å kjempe for at Norge skulle få sin selvstendighet igjen.

Han reiste ut til den norskeste av de frivillige norske enheter i 2. Verdenskrig. De hadde egen feltprest, fra marinebyen Horten. Kommandospråket var norsk, og de hadde norsk flagg og løve på uniformene.

Han kom ut sammen med et par lag på 11 mann hver fra Den norske Legion som kjempet med den spanske blå divisjon ved Schlüsselburg like øst for Leningrad. (Karl Holter "Frontkjempere" Store Bjørn Forlag 1951 s.149-161). Nordmennene fikk ikke ordren om å trekke seg tilbake da russerne rykket frem. Ni av dem falt 12.2.1943. Den ene av dem var Emil. Han rakk å bli 18 år gammel.

Grete meldte seg samtidig med de 26 første norske Røde Kors-søstrene som reiste ut. Hun var med på den første undervisningen på Ragnar Berghjemmet for sårede frontkjempere på Voksenkollen. De fleste reiste i mai 1942 med jernbane gjennom Sverige til Berlin. Første juni 1942 dro ferden videre. De kom ikke til Finland som de hadde ventet, men til Dnepropetrovsk i Ukraina. Der ble de til september. De reiste tilbake over Rostov til Kislovodsk i Kaukasus sammen med Wiking, der 1 000 norske frivillige soldater var med. Fra januar 1943 begynte tilbaketoget. Fra området i Kaukasus nær Stalingrad kom frontsøstrene 27.5.1943 til Marienbad i Sudetenland, i nåværende Tsjekkia. Der kom det til 4 nye norske front søstre. Den ene var Grete, en annen var Karen Inga Budde.

Grete hadde i mellomtiden vært i Kirkenes. Der hadde hun vært både sykepleier og tolk.

Grete fikk sin Røde Kors sykepleieundervisning og tok sin eksamen i Marienbad. Hun spesialiserte seg særlig på diettbehandling. Da en av hennes medsøstre som het Ruth ble syk, besluttet Grete seg for å pleie henne frisk. Og frisk ble hun!

I slutten av februar begynte Alvoret. 28. februar 1944 kom de til Tallin, hovedstaden i Estland. Der arbeidet hun ved Feldlasarett II. Som andre sykehus hadde det et stort rødt kors på taket.

En av pasientene på sykehuset var Gösta Myhrvold fra Fredrikstad. Han var enebarn, født i Halden 9. august 1919. Faren var offiser. Selv ble han sersjant etter at han hadde tatt artium. Han gikk inn i det militære 7.7.1939. Han deltok som lagfører i kampene mot tyskerne våren 1940, som så mange senere frontkjempere. Det han og de opplevde den våren, med de manglende forberedelsene og mulighetene for å oppnå noe under kampene i 1940 skuffet dem. Han ble med i Arbeidstjenesten fra 1940, da Administrasjonsrådet sto for ledelsen. En av kameratene hans derfra var Rolf Kirkvåg. Gösta undertegnet offisersopppropet med oppfordring til å melde seg til Den norske Legion etter at krigen mellom Tyskland og Sovjet var begynt 22.6.1941. Gösta meldte seg også selv og ble opptatt 18.11.42. Han var fortsatt ugift, men han hadde funnet henne han ville dele livet med, og var forlovet. I 1943 tok han offisersutdannelse i Junkerschule Tölz og gikk inn i Regiment Norge. Der var det mange som tok sikte på en senere karriere som offiserer i Norge etter at landet igjen var blitt fritt. I September 1943 ble han forfremmet til "Untersturmführer" eller fenrik. Han endte som kompanisjef. Han oppnådde

jernkorset både av 1. og 2.klasse. 27.2.1944 ble han såret ved Auvere, 6 kilometer fra byen Narva øst i Estland. Han ble transportert til sykehuset i hovedstaden Tallin dit Grete og omtrent 20 andre norske front søstre kom omtrent samtidig med ham.

Ved 19-tiden om kvelden den 9.mars ble hospitalet og området rundt angrepet fra luften av russiske fly. Det var 15-20 minusgrader og fortsatt mye sne. Angrepet varte hele natten, og hele Tallin sto i flammer. I tillegg gikk vannledningene i stykker, både av frost og bomber. De vasset i kaldt vann. Fulltrefferne gikk opptil 6 etasjer ned i betongbygget. Hver gang bombene kom, måtte man legge seg ned. Ellers strevde alle som kunne med å bære sårede ut i relativ sikkerhet, inntullet i tepper.

Grete var i samme rom som Gösta da det kom en fulltreffer. Da Gösta så det styrte sammen rundt søster Grete, dekket han henne med sin egen kropp.

Han døde og ble begravet på heltekirkegården i Tallin, som ikke lenger finnes. En av de kollegene Grete kjente best ble også begravet der. Karen Inga Budde ble drept ved dette angrepet. Grete mistet det ene øyet og fikk også hode- og ansiktsskader. De lappet henne sammen så godt de kunne. Hun fikk et glassøye til å erstatte øyet hun hadde mistet.

Hun kom hjem på permisjon senere det året.

Da benyttet hun anledningen til å reise hjem til Göstas foreldre og fortelle hvordan deres eneste sønn hadde reddet henne.

En ting visste hun med sikkerhet: Hun måtte tilbake. Der nede hvor slagene sto, var det desperat bruk for henne.

Da Grete kom tilbake etter permisjonen, var sykehuset kommet til Hammerstein. Gretes kollega AnneG som var den eneste norske front søster som oppnådde Jernkorset, forteller om den videre reisen. Jernkorset fikk hun etter innsatsen ved sykehuset i Tallin under angrepet 9.mars 1944. I 1945 måtte sykehuset stadig flytte vestover, med russerne i hælene. De forlot Hammerstein omtrent midt mellom Danzig og Stettin 5.februar 1945. 10. februar kom de til Stettin. 15.februar bar det videre til Treptow. 28.2.reiste de fra Treptow til Wollin, 7.3 til Misdroy og videre til Nechlin. Ruten viser at dette var flukt, og ikke planlagt tilbaketrekning. De måtte for all del ikke havne i russernes hender! Reisen gikk videre til Prenzlau, Stralsund, Fürstenberg, Neustrelitz, 29.4 var de ved Dammhöhe og 1.5.kom AnneG til Schwerin. Men da hadde hun mistet kontakten med Grete. AnneG husker Grete godt, etter hodeskaden gikk hun alltid med hjelm. Nær elven Neisse(Oder), ble de norske søstrene splittet opp, og AnneG mener Grete ble sendt til Heiligenhafen på øya Fehmarn. Alt var kaos. Fly stupbombet. Russerne var et par kilometer unna. Ingen norske sykepleiere kan siden huske å ha sett Grete.

Både faren og søsteren var medlemmer av Nasjonal Samling. Derfor var det ikke viktig for de norske myndigheter å få

skrevet en dødsformodningsattest slik at de kunne få overta det hun måtte etterlate seg. Det kunne de nå likevel ta fra familien, som det andre de hadde.

Familien ble stadig spurt fra politiet om hvor Grete var. De visste det ikke. Faren satt inne, søsteren også. Søsteren ble løslatt for å ta seg av sin syke mor. Moren var ikke medlem av Nasjonal Samling. Men hun hadde mistet sønnen sin, var usikker på skjebnen til sin eldste datter, og mannen og den yngste datteren satt inne. Det var ingen grunn til å tro at forholdene i fengslene var blitt bedre etter frigjøringen. Hun hadde ikke stort mer kontakt med de to i Norge, enn med den eldste datteren. Hun var engstelig for dem alle. I tillegg var bankkonti sperret. Hun hadde ikke noe å leve av. Det var ikke rart at hun var mottakelig for sykdom. Hun ble lagt inn på sykehuset med pleuritt. De to reiste til farens søster et annet sted på Østlandet.

En dag ringte Statsadvokaten og forlangte at søsteren måtte komme tilbake til fengslet for å fortsette soningen. Hun våget ikke fortelle moren hvorfor hun reiste.

Det viste seg at hun ble løslatt allerede dagen etter. Hun hadde vært mer enn fornøyd med å bli løslatt uten selv å være til stede.

Likevel fikk de livstegn fra Grete. Brevet var fra "søster Grete, Bad Pyrmont" og datert 28.6.1945. Det viste seg at oversykepleieren hadde tatt seg av denne norske sykepleieren som var blitt skadet for livet under tjenesten.

Det sto: "Kjære Far og Mor og Søster
Har nu anledning til å sende dere et brev. Jeg er nu i engelsk sone, som søster for de tyske sårede patientene. Jeg har det riktig godt. Jeg har inrakt en søknad om å bli fri for militærtjeneste. Fåreløbig kan jeg ikke komme hjem. Men jeg var så heldig å bli med på bilen som vår tyske Oberin var på. Derfor tar hun meg med hjem til sig. Hun bor i Minden Markt 24, det er 55 km herfra. Jeg er den eneste norske tror jeg som er kommet heldig fra det. For de andre tror jeg nesten er blitt på russisk område. Ellers håper jeg at dere har det bare bra. Jeg tenker så ofte på dere, håper alt er bra hjemme. En gang i tidens løp kommer jeg nok hjem igjen. Foreløpig behøver dere ikke være redde for mig. Dette brevet sender jeg over den norske konsul i Hull, og da skriver jeg også til Martin Lund.

Dere kunde jo også skrive et brev dahin, og han kunde sende alt til meg over the Town major her i Bad Pyrmont. Det er jo ikke godt å si hvornår det blir åpent for oss med post, og at man kan sende breve igjen. Nu må dere ha det riktig bra, hils alle mine bekjente og vær nu ved godt mot. En dag kommer jeg nok hjem. Jeg må først tjene noen penge. Min konto var jo i Berlin og der er ennu sperret, likeledes mitt Mutterhaus, som jo er i Karlsbad. Der har jeg også en konto. Nåjo, tiden vil vise det. Ha det nu riktig godt, og sørg ikke over mig. Jeg har det godt.

Tusen kjærlige hilsner
fra Deres Grete"

Siden hørte de aldri mer fra henne. De forsøkte å skrive både til adressen i England og i Tyskland. Det kom aldri noe svar. De var jo også engstelige for å skrive. Det var flere den gangen som sendte brev om England, i håp om å unngå offentlig brevåpning. Gretes familie var blitt fradømt tilliten til det norske samfunn. De regnet med at om myndighetene kunne, ville de tømme de bankkontoene som Grete nevnte i brevet. Familien regnet også med at Grete etter hvert ville få vite hvordan Norge behandlet de av sine sykepleiere som hadde hatt de hardeste påkjenningene i verdenskrigen. Sykepleierne ble dømt for forræderi for i tjeneste for Røde Kors å ha pleiet venn og fiende. Norge er det eneste land som noen gang har gjort det. Selv ikke Norges Røde Kors protesterte. Familien forsto også at heller ikke Norges Røde Kors var verd deres tillit. Nå sendte Norges Røde Kors ikke lenger pakker til sultende nordmenn i fangenskap. Hvis familier til frontkjempere fikk vite at deres sønn eller bror var i live, men fange i en konsentrasjonsleir i Europa, forlangte Norges Røde Kors at det skulle skaffes attest for "Nasjonal holdning" før familien fikk sende matpakke til frontkjemperen. Var det noen som ikke fikk slik attest, var det frontkjempere og front søstre!

Det Norges Røde Kors gjorde når de fikk vite om nordmenn som befant seg på det som ble oppfattet som gal side i Europa var å melde fra til Landsvikpolitiet. Det gjaldt enten disse nordmenn var levende eller døde, menn eller kvinner, om det var spebarn eller mennesker som var født for over 100 år siden da meldingen ble sendt. Det hadde ingen hensikt å spørre Norges Røde Kors om hjelp for å finne Grete. Det ville vært forræderi mot henne.

Men de spurte alle de visste om som kom hjem fra Tyskland om de hadde hørt noe til henne. Familien hørte fra Gretes venner i Danmark. Det var jo i Norge hun var etterlyst. De hørte at Grete snart skulle gifte seg. Og at forloveden ikke ville vite av hennes fortid. Kan hende ville de emigrere. Fra 1947 hørte ikke vennene i Danmark noe heller. For sikkerhets skyld ble ikke ettersøkning sendt gjennom familien i Norge, men gjennom en dansk venninne og "Frelsens hær" i Danmark.

Det var forgjeves. I desember 1959 meldte Frelsens hær at de hadde prøvet det de kunne, men måtte gi seg.

Grete kom aldri hjem igjen.

Inger Cecilie Stridsklev